

حکمرانی دادہ

مسابقات استعمار حکمرانی دادہ

پیشکش:

بہروز الیاسی

(عضو هیات علمی پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات)

مہدی حسینی نسب

فہیمہ سلیمی کوچی

(پژوهشگر پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات)

مہدی حسین پور

(پژوهشگر پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات)

انتشارات آوای قلم

عنوان و نام پدیدآور: حکمرانی داده‌ها: مبانی استقرار حکمرانی داده‌ها/ مولفان بهروز الیاسی ... [و دیگران].

مشخصات نشر: تهران: آوای قلم، ۱۳۹۹. **مشخصات ظاهری:** ۲۶۶ ص.: مصور (رنگی)، جدول

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۱۰-۷۲-۵ **وضعیت فهرست نویسی:** فیبا

یادداشت: مولفان بهروز الیاسی، مهدی حسنی نسب، فهیمه سلیمی کوچی، مهدی حسین پور.

یادداشت: واژه‌نامه.

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۶۲ - ۲۶۴.

عنوان دیگر: مبانی استقرار حکمرانی داده‌ها.

موضوع: Electronic data processing - Management **موضوع:** پایگاه‌های اطلاعاتی - مدیریت

موضوع: Database management **موضوع:** داده‌های کلان - مدیریت

موضوع: Big data - Management **موضوع:** کسب و کار -- پیشینه‌ها - مدیریت

موضوع: Business records - Management **موضوع:** شناسه افزوده: الیاسی، بهروز، ۱۳۴۳-

رده بندی کتره: QAY۶/۹ **رده بندی دیویی:** ۰۰۴/۰۶۸

شماره کتابشناسی: ۷۳۲۰۰۴۱

نام کتاب:

حکمرانی داده‌ها: مبانی استقرار حکمرانی داده‌ها

۱۳۹۹	تاریخ نشر:	بهروز الیاسی - مهدی حسنی نسب	مولفان:
اول	وبت چاپ:	فهیمه سلیمی کوچی - مهدی حسین پور	
۹۰ جلد	شمارگان:		
۵۵۰۰۰ تومان	قیمت:	انتشارات آوای قلم	ناشر:
۹۷۸-۶۲۲-۶۷۱۰-۷۲-۵	شابک:	انتشارات آوای قلم (مهران خانی)	طراحی روی جلد:
آدرس: تهران - میدان انقلاب - خیابان کارگر شمالی - ابتدای خیابان نصرت - کوچه باغ نو - کوچه داوود آبادی			
شرقی - پلاک ۴ - زنگ دوم			
۶۶۵۹۱۵۰۴	شماره تماس:	تلفکس: ۶۶۸۱۵۰۵	

فروشگاه کتاب چاپی و الکترونیکی: www.avaipublisher.com

این کتاب با حمایت پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات (مرکز تحقیقات مخابرات ایران) و تحت انجام فرایند داوری چاپ و منتشر شده است.

هرگونه چاپ و تکثیر از محتویات این کتاب بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع و شرعاً حرام است.
متخلفان به موجب قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰	پیش‌گفتار
۱۶	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۱۹	واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۲۳	فهرست اختصارات

فصل اول: کلیات و مفاهیم حکمرانی داده‌ها

۳۱	۱-۱ مفاهیم دلبی
۳۲	۱-۱-۱ داده‌ها
۳۸	۱-۱-۲ داده‌ها و اطلاعات
۴۱	۱-۱-۳ داده‌ها به عنوان دارایی
۴۱	۱-۱-۴ سرپرستی داده‌ها
۴۵	۱-۱-۵ مدیریت داده‌ها
۵۰	۱-۱-۶ مدیریت نهادهای کسب و کاری
۵۳	۱-۱-۷ هوش کسب و کار
۵۴	۱-۱-۸ امنیت و حریم خصوصی
۵۶	۱-۱-۹ اصول سازمانی
۵۸	۱-۱-۱۰ سیاست‌ها
۵۸	۱-۱-۱۱ فراگیری برنامه حکمرانی داده‌ها
۵۸	۱-۱-۱۲ برنامه کسب و کار
۵۹	۱-۱-۱۳ تکامل در برابر تحول
۶۰	۱-۱-۱۴ بلوغ مدیریت اطلاعات
۶۰	۱-۱-۱۵ مدیریت تغییرات
۶۱	۱-۱-۱۶ مدیریت دارایی اطلاعاتی
۶۲	۲-۱ تعریف و قلمرو حکمرانی داده‌ها
۶۷	۱-۲-۱ تمایز حکمرانی داده‌ها از مدیریت داده‌ها
۷۰	۲-۲-۱ ساختار سازمانی حکمرانی داده‌ها
۷۳	۳-۱ جمع‌بندی فصل اول

فصل دوم: چالش‌ها و فرصت‌های حکمرانی داده‌ها

۷۶	۱-۲ چالش‌ها و فرصت‌های فرهنگی و سازمانی
۷۷	۲-۲ چالش‌ها و فرصت‌های استراتژیک و کسب و کاری
۷۸	۳-۲ چالش‌ها و فرصت‌های مالی
۷۹	۴-۲ چالش‌ها و فرصت‌های فنی
۸۱	۵-۲ چالش‌ها و فرصت‌های امنیت و حریم خصوصی
۸۱	۶-۲ چالش‌ها و فرصت‌های کیفیت داده‌ها
۸۲	۷-۲ چالش‌ها و فرصت‌های قانونی
۸۲	۸-۲ چالش‌ها و فرصت‌های دانش و تجربه
۸۳	۹-۲ چالش‌های افزایش حجم داده‌ها
۸۳	۱۰-۲ چالش‌های تعریف ارزش داده‌ها
۸۴	۱۱-۲ چالش‌های داده‌های افزونه
۸۴	۱۲-۲ چارچوب‌های مدیریت و حکمرانی داده‌ها
۸۶	۱-۱۲-۲ مدل همسویی استراتژیک
۸۷	۲-۱۲-۲ مدل اطلاعات آمستردام
۸۸	۳-۱۲-۲ چارچوب DAMA-DMBOK2
۹۴	۴-۱۲-۲ DMBOK2 هرم
۹۶	۵-۱۲-۲ چارچوب تکامل‌یافته مدیریت داده‌های DAMA
۱۰۱	۶-۱۲-۲ چارچوب انستیتوی حکمرانی داده‌ها (DGI)
۱۰۶	۷-۱۲-۲ چارچوب حکمرانی داده‌ها از منظر IBM
۱۱۳	۸-۱۲-۲ چارچوب حکمرانی داده‌های شرکت انستیتو SAS
۱۲۳	۱۳-۲ جمع‌بندی فصل دوم

فصل سوم: مؤلفه‌های حکمرانی داده‌ها

۱۳۱	۱-۳ سازمان
۱۳۴	۲-۳ اصول
۱۳۵	۱-۲-۳ اصول ملی
۱۳۸	۲-۲-۳ اصول سازمانی
۱۴۰	۳-۲-۳ اصول حکمرانی داده‌ها از منظر IBM
۱۴۰	۱-۳-۲-۳ نظام‌های بلوغ IBM در حکمرانی داده‌ها

۱۴۲	۲-۳-۲-۲ اصول IBM در حکمرانی داده‌ها
۱۴۹	۴-۲-۳ اصول حکمرانی داده‌ها از منظر DMBOK2
۱۵۱	۳-۳ سیاست
۱۵۲	۴-۳ استراتژی
۱۵۳	۵-۳ نقشه راه
۱۵۷	۶-۳ نقش سپاری
۱۶۱	۷-۳ مباحثی
۱۶۸	۸-۳ وظایف کاری
۱۶۹	۹-۳ سنجه‌ها
۱۷۰	۱۰-۳ فناوری و ابزار
۱۷۱	۱۱-۳ فرهنگ سازمان
۱۷۳	۱۲-۳ اخلاق
۱۷۸	۱۳-۳ انطباق در برنامه حکمرانی داده‌ها
۱۸۱	۱۴-۳ مالکیت داده‌ها
۱۸۸	۱۵-۳ محافظت از داده‌ها
۱۹۱	۱۶-۳ ارزش‌گذاری داده‌ها
۱۹۵	۱۷-۳ جمع‌بندی فصل سوم

فصل چهارم: داده‌ها، مدیریت اسناد و محتوا

۲۰۰	۱-۴ داده‌های ارشد و مرجع
۲۰۳	۱-۱-۴ تفاوت داده‌های ارشد و مرجع
۲۰۴	۲-۱-۴ داده‌های مرجع
۲۱۰	۳-۱-۴ داده‌های ارشد
۲۱۵	۱-۳-۱-۴ استانداردهای مطرح در حوزه داده‌های ارشد
۲۱۶	۲-۳-۱-۴ سنجه‌های مرتبط با مدیریت داده‌های ارشد و مرجع
۲۱۷	۴-۱-۴ داده‌های ارشد و حکمرانی داده‌ها
۲۱۸	۲-۴ مدیریت اسناد و محتوا
۲۲۳	۱-۲-۴ ویژگی‌های سامانه مدیریت محتوا
۲۲۴	۲-۲-۴ سامانه مدیریت محتوای سازمانی
۲۲۶	۳-۲-۴ سامانه مدیریت اسناد
۲۳۰	۴-۲-۴ سنجه‌های مدیریت اسناد و محتوا

۲۳۱	۵-۲-۴ استانداردهای مطرح در مدیریت اسناد و محتوا
۲۳۲	۶-۲-۴ مدیریت اسناد و محتوا در حکمرانی داده‌ها
۲۳۴	۳-۴ جمع‌بندی فصل چهارم

فصل پنجم: مدیریت فراداده‌ها

۲۴۲	۱-۵ انواع فراداده‌ها
۲۴۶	۲-۵ منابع فراداده‌ها
۲۴۸	۳-۵ معماری فراداده‌ها
۲۵۳	۴-۵ استانداردها و راهبردهای فراداده
۲۵۵	۵-۵ سنجش فراداده
۲۵۶	۶-۵ حکمرانی فراداده‌ها
۲۵۸	۷-۵ جمع‌بندی فصل پنجم

فصل ششم: نتیجه‌گیری پایانی

۲۶۰	نتیجه‌گیری پایانی
۲۶۴	مراجع

پیش‌گفتار

بسیاری از سازمان‌ها می‌دانند داده‌هایی که در اختیار دارند از ارزش حیاتی برخوردارند، اما فقط تعداد معدودی از آنها داده‌های خود را به طور فعال و به عنوان یک دارایی مدیریت می‌کنند. حصول ارزش از داده‌ها به صورت تصادفی اتفاق نمی‌افتد و نیازمند عزم، برنامه‌ریزی، هماهنگی، همکاری و تعهد است که در قالب یک برنامه جامع و مدون در سطح سازمان به سرانجام می‌رسد. این برنامه که از آن با عنوان حکمرانی داده‌ها یاد می‌شود، مجموعه‌ای از سیاست‌ها، تصمیم‌گیری‌ها، برنامه‌ریزی‌ها، اختیارات، اقدامات، مسئولیت‌ها و پایش‌ها است که ناظر بر مدیریت دارایی‌های داده‌ای سازمان است. حتی سازمان‌هایی که به ارزش داده‌های خود به عنوان یک سرمایه و دارایی آگاهی کامل ندارند، در استراتژی کسب و کاری خود از هر ایده‌ای که به نظام‌مند شدن روال‌های مدیریت داده‌هایشان و منفعت بیشتر منجر شود استقبال می‌کنند. حکمرانی داده‌ها، در راستای اهداف استراتژیک سازمان برای نظام‌سازی همین روال‌ها یا پیش‌گذاشته است. دستاورد این اقدام، ارتقاء منافع سازمان از جهات مختلف است، از جمله:

- سازگاری داده‌ها
- بهبود کیفیت داده‌ها
- تدقیق و کامل بودن داده‌ها
- پیشینه‌سازی استفاده، داده‌ها در تصمیم‌گیری‌ها
- بهبود برنامه‌ریزی کسب و کار
- بهبود عملکرد مالی
- پیشینه‌سازی سود

حکمرانی داده‌ها رویکردی سازمان‌یافته به نظارت، پایش و واپایش^۱ مدیریت داده‌ها و داده‌های ارشد ارشد دارد و یکی از مهمترین اهداف کلیدی آن کیفیت بالاتر داده‌ها در سرتاسر چرخه حیات کامل داده‌هاست. با وجودیکه می‌توان تصور نمود پیش‌ران‌های اقدامات تازه در سازمان در این عرصه تمایل به بهبود کیفیت داده‌ها باشد، اما این حرکت از سوی مدیران ارشد فناوری، عملیاتی و اجرایی و در پاسخ به مقررات و ضوابط تعیین شده از بیرون سازمان نیز آغاز می‌گردد. اخیراً در گزارشی برگرفته از آراء جامعه عضو شبکه اجتماعی «انجمن واترکولر مدیران ارشد اطلاعات»^۲ حدود ۵۱٪ از آنها انگیزه‌ها و پیش‌ران‌های رویکرد به حکمرانی داده‌ها را نتیجه حصول کارایی در فرایندها، ۳۹٪ الزامات قانونی و مقررات، و فقط ۷٪ خدمت‌رسانی به مشتری دانسته‌اند. بخشی از این پیش‌ران‌ها ترغیب‌کننده هستند، اما بخش دیگر حقوقی بوده و سازمان‌ها را ملزم به راه‌اندازی یک برنامه حکمرانی داده‌ها می‌نماید.

1. control

2. CIO WaterCooler Community

انطباق با این قوانین و مقررات، لازم می‌دارد فرایندهای کسب و کاری و واپایش آنها خود نیازمند فرایندهایی رسمی در مدیریت باشند که به «حکمرانی بر داده‌ها» می‌پردازند.

تاکید بسیاری بر این نکته لازم است که نباید موضوع «حکمرانی بر داده‌ها، یا به طور خلاصه حکمرانی داده‌ها» را تا مرحله «حکمرانی با داده‌ها، با هدف حکمرانی یا حکومت» پیش برد که برداشتی کاملاً متفاوت است. در حکمرانی داده‌ها، هدف صرفاً ارزش‌آفرینی داده‌گرا از کسب و کارهای داده‌محور است. موضوع حکمرانی یا حکومت با داده‌ها، حتی اگر فی‌النفسه امر لازمی برای یک دستگاه حاکمه تشخیص داده شود، مقوله‌ای کاملاً جدا از موضوع حکمرانی داده‌هاست که در روال و فرایند پیچیده‌تری باید به آن پرداخت.

به بیانی روشن، حکمرانی داده‌ها ناظر بر عملکرد مدیریت داده‌ها در سطح تامین منافع یک نهاد کسب و کاری است. دستاورد آن توفیق در رونق‌دهی به کسب و کارها و افزایش سودبری، و برای بخش بزرگی از سازمان‌های دولتی، دست‌کم تا به امروز، ساماندهی به نظام مدیریت یکپارچه داده‌های دولتی است. اما حکمرانی با داده‌ها، به طور ضمنی به موضوع شناسایی، طبقه‌بندی، ره‌گیری و احتمالاً واپایش تبادل اطلاعات کسب و کاری و غیرکسب و کاری (نهادهای فرهنگی، سیاسی، ...) در سطح ملی اشاره دارد که روال پیچیده‌تری دارد و لازم الاجرای شدن آن گذر از سه مرحله است:

(۱) اجرایی شدن برنامه حکمرانی داده‌ها در کلیه سازمان‌ها و نهادهای کسب و کاری و غیرکسب و کاری و همچنین سازمان‌های درستی.

(۲) شناسایی مجموعه دادگان منابع داده‌ای کشور و طبقه‌بندی آنها.

(۳) ایجاد سامانه‌های اخذ، ره‌گیری، پایش، و واپایش دادگان در سطوح مختلف، به حسب نیاز، و بنا به صلاحدید مراجع ذیصلاح.

روند جاری حکمرانی داده‌ها در دنیا از سال ۲۰۰۷م. به گونه‌ای پدیدارانه از سوی سازمان‌های مختلف دنبال شده است، اما در سال‌های اخیر همزمان با شکل‌گیری معنای عظیم کلان‌داده‌ها و وفور کسب و کارهای مبتنی بر اینترنت ابعاد جدیدی از تحلیل و پردازش داده‌ها و تحولات حقوقی بر پژوهشگران و محققین باز شده است. در نتیجه مسئله کیفیت داده‌ها و همچنین حفاظت حقوقی بر نحوه مدیریت منابع داده‌ای و خدمات تجاری داده‌محور شکل تازه‌ای به خود گرفته است. استانداردها، مقررات و قوانین جدید حاکم بر روال‌های مدیریت داده‌ها لازم است به گونه‌ای تدوین شوند تا سازمان‌های کسب و کاری را مجاب نمایند موضوع حکمرانی داده‌ها را نه فقط برای حفظ و ارتقاء منافع بلکه به منظور حفظ اعتبارشان، برای قانونمندشدن فعالیت‌های تجاری خود ضروری ببینند.

در همین راستا نام‌های آشنایی همچون شرکت بزرگ IBM، سیسکو، اوراکل، در کنار طیفی از شرکت‌های معتبر در حوزه فناوری اطلاعات، درصدد اجرای برنامه حکمرانی داده‌ها ذیل مأموریت‌های

ثابت و دائمی سازمان خود بوده‌اند. غالب این شرکت‌ها توانسته‌اند با اتخاذ چارچوب‌های معتبری همچون DAMA-DMBOK¹ یا مشابه با آن، راهبردهای جامعی برای اجرای یک برنامه حکمرانی داده‌ها ارائه دهند. به علاوه، راهبردها و چارچوب‌های پیشنهادی انجمن‌های مرتبط با همین موضوع از قبیل انجمن ممیزی و واپایش سیستم‌های اطلاعات (ISACA)²، انجمن مدیریت داده‌های نهادهای کسب و کاری (EDM)³، انجمن بین‌المللی کیفیت اطلاعات و داده‌ها⁴، شرکت جامعه حکمرانی داده‌ها⁵، انجمن بین‌المللی مدیریت داده‌ها (DAMA) و ...، با اتکاء بر دانش آکادمیک و تجارب خبرگان برخی از همین شرکت‌ها که به صورت عضو در این انجمن‌ها حضور می‌یابند، بدست آمده‌اند.

روند رو به رشد بالا در سطح بین‌المللی، بخوبی حاکی از شکل‌گیری شیوه‌های جدیدی در عرصه واپایش و ممیزی مدیریت داده‌ها به عنوان سرمایه اصلی هر سازمان می‌باشند. منابع بسیاری در مقوله حکمرانی داده‌ها تشریح شده و می‌شوند. امروزه، کنفرانس‌ها و ناشرین کتب و مقالات زیادی در سطح دنیا در دسترس هستند تا اهمیت دارایی‌های سازمان و لزوم کیفیت و مدیریت صحیح آن‌ها را نشان دهند. همچنین، بسیاری از کارشناسان و مدیران حوزه فناوری اطلاعات در مصاحبه‌ها و یادداشت‌های منتشره از تبعات بدفقداری ابزار قرضی و استاندارد برای حفظ، مدیریت، تحلیل و پردازش دارایی‌های داده‌ای اظهار نگرانی می‌کنند.

این نگرانی از دو منظر مهم توجیه است: اول اینکه افسارگسیختگی و عدم یکپارچگی در شیوه‌های مدیریتی داده‌ها و روشن نبودن مرزهای مالکیت داده‌ای بین نهادهای کسب و کاری یک سازمان بزرگ، به طور مثال سایت تجاری آمازون و نمونه‌های و می همچون دیجی‌کالا، شیپور، و آپارات، می‌تواند هزینه‌های نگهداری داده‌ها، ذخیره‌سازی و پخش آن‌ها را افزایش و کارایی سازمان را کاهش دهد. همچنین، ممکن است هزینه‌های تولید تا ارائه محصولات و خدمات داده‌محور به اندازه‌ای افزایش یابند که سودآوری سازمان در مقایسه با رقبای تجاری بهر مناسبت یک برنامه خوب و منسجم حکمرانی داده‌ها، به ضرر و زیانی جبران‌ناپذیر و حتی بی‌اعتباری و شکستی بیانجامد.

نگرانی دوم اینکه برخی سازمان‌های به ظاهر موفق در ایجاد کسب و کارهای نوظهور با ارائه خدمات داده‌محور به مشتریان خود ممکن است با بازخوردهای بدی از سوی مالکان اصلی این داده‌ها مواجه گردند. در برخی موارد، برخورد مراجع قانونی و صدور جرائم و جبران خسارت از سوی سازمان حتمی است. اما مهمترین بازخورد، از بین رفتن اعتبار سازمان برای ادامه فعالیت در راه ورشکستگی دائمی است.

پیش نیاز رفع دو نگرانی بالا اقدام موثر از سوی نهادهای دولتی در حوزه فناوری اطلاعات و

1. The Data Management Association-Data Management Body Of Knowledge-Version 2
2. Information Systems Audit and Control Association
3. Enterprise Data Management Council
4. IQ International –the International Association for Information and Data Quality
5. Data Governance Society, Inc.

ارتباطات است. سازمان‌های دولتی به عنوان بخش مهمی از منابع تولیدکننده و نگه‌دارنده داده‌ها و رکن پایه‌ای مدیریت حوزه‌های فناوری اطلاعات در کشور، نیازمند نگاه ویژه‌ای به موضوع حکمرانی داده‌ها هستند. نظام‌مندسازی بسترهای ارتباطی و فرایندهای تجمیع، ذخیره‌سازی، پردازش، تولید اطلاعات سودمند، و تحویل به متقاضیان خدمات، از اقدامات لازم برای سر و سامان‌دهی به مجموعه‌های دادگان کشور و تبادلات استاندارد و قانونی داده‌ها در بین نهادهای مختلف کسب و کاری دولتی و خصوصی است.

در تازه‌ترین اقدام برای نشر دانش در قلمرو حکمرانی داده‌ها در داخل کشور، این کتاب امیدوار است برای سر و سامان دادن به دو مسئله جدی در سطح کشور، راه‌گشا و مشوق همکاری سازمان‌های کسب و کاری و همچنین نهادهای دولتی با یکدیگر باشد: اول، شناسایی، یکپارچه‌سازی و مدیریت مجموعه‌های دادگان کشور و، دوم، نظارت، پایش، و واپایش قانونمند مدیریت داده‌ها در کلیه نهادهای کسب و کاری خصوصی/دولتی کشور.

رسیدگی به این مسئله و پایه‌ریزی ارکان مورد نیاز برای آن، از جنبه‌های مختلف متوجه کلیه نهادها و ارگان‌هایی است که به‌طور جدی در فرایند زنجیره ارزش داده‌ها ایفای نقش می‌کنند. از یک سو مأموریت‌ها و وظایفی را برای اتخاذ تصمیمات در حوزه فناوری اطلاعات به مراجع ذیصلاح محول می‌نماید، و از سوی دیگر لزوم تبادلات و همکاری منابع و مراکز داده نگه‌داری شده توسط سازمان‌های تابعه دولتی و خصوصی، و همچنین کلیه فعالیتهای کسب و کاری داده‌محور را به دست‌اندرکاران آن در بخش‌های دولتی، خصوصی و کاربران نهایی می‌رساند.

به همین جهت، روی سخن این کتاب نخست با مدیران رشد حوزه فناوری اطلاعات در مراکز داده دولتی و خصوصی و همچنین مشاورین این حوزه در سطح سیاست‌گذاری می‌باشد و در وهله دوم با فعالان کسب و کاری داده‌محور در حوزه‌های دولتی/خصوصی/ناظرین بهایی است. هدف اینست که نقش و اهمیت جایگاه حقوقی حکمرانی داده‌ها در فرایند نظارت بر مدیریت داده‌های کسب و کاری روشن گردیده، زمینه‌های مطالبه و تدوین قوانین، استانداردها، منشور اخلاقی، پیوسته‌های فرهنگی پیش‌نیاز اجرای یک برنامه حکمرانی داده‌ها در هر سازمان یا نهاد کسب و کاری فراهم گردند. همچنین، این قوانین ملزم می‌دارند کلیه فعالان حوزه‌های کسب و کاری داده‌محور پس از شناخت مفاهیم و مبانی استقرار یک برنامه حکمرانی داده‌ها، و در صورت نیاز گذراندن دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت برای آن، مکلف و متعهد به اجرای آن به صورت یک فرایند مستمر در ذیل وظایف دیگر واحدهای سازمان خود، و نه مستقل از آن‌ها، گردند.

کتابی که هم‌اکنون در اختیار خواننده قرار گرفته است، موضوع حکمرانی داده‌ها را با عنوان «مبانی استقرار حکمرانی داده‌ها» مورد بررسی قرار داده است که حاصل گردآوری و مطالعه نزدیک به ۱۰۰ منبع معتبر و نویسندگانی از طیف‌های دانشگاهی و صنعت در سطح دنیاست. مطالعات انجام شده بر روی این منابع، محورهای اصلی یک پروژه پژوهشی با موضوعیت حکمرانی داده‌ها را در پژوهشگاه

ارتباطات و فناوری اطلاعات شکل داده‌اند و دستاوردهای پژوهشی حاصله حول ابعاد فنی، حقوقی، و کسب و کار بدست آمده‌اند [۱]. کتاب حاضر، حاصل انتخاب و تجمیع ۴۳ مرجع از منابع تهیه شده است که عمدتاً مباحث فنی حکمرانی داده‌ها را مورد نظر قرار داده است. با اینحال، موضوعیت ایجاد ارزش و انطباق با قوانین و مقررات در محیط‌های کسب و کاری به نحوی مورد اهمیت قرار گرفته است که کلیه مبانی استقرار حکمرانی داده‌ها در فصول مختلف این کتاب نیز بر این محیط‌ها تاکید می‌ورزند. مطالعه این کتاب، برای سازمان‌ها و کلیه نهادهای کسب و کاری می‌تواند نقطه شروع خوبی در آشنایی با ملزومات و شیوه‌های اجرای یک برنامه حکمرانی داده‌ها باشد. همچنین این نهادها را با افق جدیدی از روش‌های قانونمند نظارت بر مدیریت داده‌ها در فرایندهای کسب و کاری آشنا می‌سازد.

در جمع‌بندی و تدوین این کتاب، تلاش شده برای هرچه پربارتر شدن موضوعات پوشش داده شده در فصول و بخش‌ها، از منابع مرتبط با یکدیگر استفاده شود. دسته‌بندی مطالب و فهرست‌بندی بخش‌ها، هر فصل با حفظ تقدم و تاخر موضوعی، به گونه‌ای صورت گرفته که پیوستگی مطالب در تمام کتاب حفظ شده است. به علاوه، متن کتاب به طور کامل بازخوانی شده و واژگان و تعابیر بکار رفته در آن، با توجه به ماهیت مورد نظر در متن، اصلاح و همسان‌سازی گردیده‌اند. برای آشنایی خوانندگان با واژه‌های تخصصی در حوزه حکمرانی داده‌ها، دو فهرست واژگان فارسی و انگلیسی و یک فهرست علائم اختصاری برای ارجاع بهیه شده‌اند، ضمن اینکه کلیه واژگان انگلیسی و علائم اختصاری در جای مناسب داخل متن به صورت زیرنویس نیز درج گردیده‌اند. همچنین، برای مراجعه خوانندگان هر جا در متن لازم بوده با قید شماره، به آدرس منابع مورد استفاده در انتهای کتاب ارجاع داده شده است.

مطالب این کتاب، به طور اخص، به مفاهیم، چارچوب‌ها، مؤلفه‌های حکمرانی داده‌ها، مدیریت اسناد و محتوای داده‌ای و همچنین مدیریت فراداده‌ها می‌پردازد. علاوه بر نحوه اجرای یک برنامه حکمرانی داده‌ها را در قالب نقشه راه و تعیین نقش‌ها توضیح می‌دهد. تأکید شده است که جایگاه حکمرانی داده‌ها در نهادهای کسب و کاری قرار دارد و علت شکل‌گیری آن، نقش ارزش و درآمدزایی از داده‌ها به عنوان دارایی‌های کسب و کاری است. این در حالیست که حفظ امنیت و حریم خصوصی کاربرانی که موضوع محتوای این داده‌ها هستند، رعایت اصول اخلاقی در نحوه بهره‌برداری از داده‌ها، و همچنین حفظ مالکیت و مراتب متصدیان این داده‌ها در طول نهادهای کسب و کاری، از نکات بااهمیت در پیاده‌سازی موفق یک برنامه حکمرانی داده‌ها و نهایتاً شکل‌گیری یک کسب و کار سودمند و در عین حال سالم دانسته می‌شود. علاوه بر این، موضوعات و فعالیت‌های سازمانی مختلفی با برنامه حکمرانی داده‌ها در ارتباط هستند و بر آن اثر می‌گذارند که به آنها نیز پرداخته شده است. همچنین، در سرتاسر کتاب به موضوع مدیریت داده‌ها از منظر حکمرانی داده‌ها و ارتباط آنها با یکدیگر اشاره شده است. با وجود این، بررسی موضوع مدیریت داده‌ها در سایه حکمرانی داده‌ها، راهبرد دقیق و نظام‌مندی را برای واپایش نظام مدیریت داده‌ها طلب می‌کند. به عبارت بهتر، پس از آشنایی با مبانی حکمرانی داده‌ها در

این کتاب، دومین گام برای پیاده‌سازی آن در هر سازمان یا نهاد کسب و کاری، بررسی تفصیلی ملاحظات فنی مدیریت داده‌ها و نقش و عملکرد حکمرانی داده‌ها در آن می‌باشد که این خود نیازمند تهیه اثری کامل و جداگانه در این زمینه می‌باشد.

امید است استفاده از این کتاب راهگشای خوبی برای کلیه سازمان‌ها و نهادهای کسب و کاری خصوصی و دولتی با هدف نظام‌مندسازی مدیریت استفاده از منابع داده‌ای و ارتقاء علمی صنعت داده‌پردازی در کشور گردد. بدیهی است کیفیت اجرای این مهم و بلکه پیش‌نیاز آن، در گرو ساماندهی به مدیریت استانداردهای مجموعه دادگان کشور در مراحل تولید، گردآوری، ذخیره‌سازی، پردازش، و تحویل محتوا، و همچنین تدوین و اجرایی شدن قوانین حقوق محتوای دیجیتال در کشور می‌باشد. تردیدی نیست که مطالب این کتاب از اسناد بالادستی برنامه‌های دولت دیجیتال پشتیبانی نموده و برای عملیات شدن اهداف آن در رونق علمی تولید و کارآفرینی بخش‌های کسب و کاری، مسیر را هموارتر می‌سازد.

انتظار می‌رود مطالب این کتاب برای خوانندگانی که با مبانی علوم داده، مدیریت کسب و کار، و فناوری اطلاعات آشنا هستند، اندکی کافی خوانا و قابل فهم باشند. اگر در این کار توفیقی حاصل شده باشد، امید است این اثر مرجع مناسبی برای انتشار کتب بعدی در زمینه‌های مرتبط با موضوع حکمرانی داده‌ها در داخل کشور گردد. به سیر، مطالب این کتاب با هدف تدریس به دانشجویان تهیه و تنظیم نشده‌اند اما اساتید دانشگاهی در حوزه‌های تحصیلی مرتبط می‌توانند در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد به فراخور موضوع درسی از مطالب این کتاب استفاده لازم را بنمایند.

در اینجا، بر خود لازم می‌دانیم از همراهی و همفکری جناب آقای مهندس مسعود محمدزاده‌قراتلو عضو هیئت علمی پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات، تهیه برخی از بخش‌ها کمال تشکر را بنماییم، که اگر همراهی ایشان نبود این اثر به نتیجه نمی‌رسید.